

NAJWAŻNIEJSZE EFEKTY DZIAŁALNOŚCI RADY OGRODÓW BOTANICZNYCH I ARBORETÓW PRZY KOMITECIE BOTANIKI PAN W LATACH 1973 - 1996*

**The main effects of the activity of the Board of Botanic Gardens and
Arboretums at the Botany Committee of the Polish Academy of Sciences
in the years 1973-1996**

Aleksander ŁUKASIEWICZ

Ogród Botaniczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 165, 60-594 Poznań

1. Rada Ogrodów Botanicznych i Arboretów, została powołana w czasie zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego (PTB) w Warszawie, dnia 20 września 1972 roku. Na przewodniczącą Rady wybrano, w dniu 17 lutego 1973 roku, doc. Ludmiłę Karpowiczową a na Jej zastępcę prof. Jerzego Tumiłowicza. Po tragicznej śmierci doc. L. Karpowiczowej w 1973 r. wybrano nowy zarząd w składzie: przewodniczący - prof. Aleksander Łukasiewicz, wiceprzewodniczący - prof. Władysław Bugała i doc. dr Alina Doroszevska, sekretarz: aktualny współpracownik przewodniczącego - dr Maria Górską - Zajączkowska.

Od roku 1975 przyjęto zasadę dwukrotnych zjazdów członków Rady:

jesiennych - w Warszawie dla kadry kierowniczej, w ramach których odbyło się 21 posiedzeń na których omawiano sprawy związane z bieżącymi potrzebami i dalszym rozwojem ogrodów botanicznych

wiosennych - w różnych ośrodkach, dla zainteresowanych pracowników ogrodów, na których ogłoszono, na 20 posiedzeniach, 136 problemowych referatów oraz przedstawiano aktualne problemy poszczególnych ogrodów.

2. Ważniejsze osiągnięcia Rady w okresie od 1973 - 1996 roku.

a) Przyjęcie Rady do Polskiej Akademii Nauk jako Komisji Komitetu Botaniki, a od 1988 roku ponownie jako Rady Ogrodów Botanicznych i Arboretów.

b) Przyjęcie, w 1974 roku, programu działalności Rady w dziedzinach: naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej, dokumentacji roślin, nazewnictwa, szkolenia kadr, staży pracowniczych, prawnej ochrony ogrodów botanicznych.

c) Opracowanie perspektywicznego, dalszego rozwoju ogrodów botanicznych. Nastąpiło to poprzez wykonanie projektu sieci ogrodów botanicznych, wystosowanie apelu do władz wojewódzkich, miejskich i rektorów wyższych uczelni, w którym zobowiązano się do udzielania pomocy w wyborze terenu i opracowaniu programu. W odpowiedzi na nasz apel, potrzebę budowy ogrodów botanicznych na swoim terenie zgłosiło około 20 ośrodków (które głównie z braku specjalistycznej kadry i środków niestety, nie przystąpiły do ich realizacji). Opracowanie dla każdego z nich ramowego programu budowy ogrodu botanicznego, wiązało się z ponad 20 uciążliwymi wyjazdami w teren.

W tym celu został opracowany podręcznik pt. „Ramowy program budowy ogrodów botanicznych w Polsce” (A. Łukasiewicz 1978)

d) Opracowanie i długotrwałe konsultowanie treści tekstów do aktów prawnych, dotyczących ochrony ogrodów botanicznych. Były to:

- Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska - Dziennik Ustaw PRL, Warszawa, dnia 31.01.1980 r. Nr 3.

- Rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad ochrony ogrodów botanicznych i zoologicznych - Dziennik Ustaw PRL, Warszawa, dnia 17.09.1980 r. Nr 20, 10 paragrafów.

- Ustawa o ochronie gatunków rolnych i leśnych - Dziennik Ustaw PRL, Warszawa, dnia 6.04.1982 Nr 11, (w której ogrody botaniczne zostały zaliczone do gruntów rolnych lub leśnych, a tym samym zwolnione od opłat za przejmowane tereny).

- Ustawa o ochronie przyrody - Dziennik Ustaw RP, Warszawa, dnia 12.12.1991 r. Nr 114, Art. 46 o brzmieniu:

p. 1. Ogrody botaniczne i zoologiczne podlegają ochronie niezbędnej do zapewnienia zachowania gatunków fauny i flory zagrożonych wyginięciem w stanie naturalnym.

p. 2. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określi zasady ochrony i hodowli w ogrodach botanicznych i zoologicznych gatunków, o których mowa w ust. 1.

- W przygotowaniu znówelizowana Ustawa o Ochronie Środowiska - w której, w Art. 36, preforsowaliśmy wprowadzenie dodatkowego punktu 2 w następującym brzmieniu;

Art.36 1. Ogrody botaniczne i zoologiczne, z uwagi na ich rolę społeczną, dydaktyczną, wychowawczo-kulturalną, naukową i gospodarczą, podlegają prawnej ochronie niezbędnej do zapewnienia prawidłowej działalności i rozwoju tych placówek.

2. Ochronie podlegają również tereny przewidziane, w planach zagospodarowania przestrzennego, na rozbudowę istniejących lub budowę nowych ogrodów botanicznych i zoologicznych.

3. Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, w drodze rozporządzenia, określi zasady ochrony ogrodów botanicznych i zoologicznych”.

-Przygotowano również projekt znówelizowanego Rozporządzenia z roku 1980

dotyczącego szczegółowych zasad ochrony ogrodów botanicznych, które złożono w Ministerstwie Ochrony Środowiska. Ukaze się ono jako konsekwencja nowej Ustawy

e) Doprowadzenie do powołania samodzielnego pisma:

- Od 1954 - 1980, 1 arkusz przy Wiadomościach Botanicznych

- Od 1981 - 1984, 4 arkusze przy Wiadomościach Botanicznych

- Od 1985 - 1990, 8 arkuszy przy Wiadomościach Botanicznych, jako odrębna wkładka. Przecistawienie się, w roku 1990, próbie zlikwidowania Biuletynu.

- Od 1992 roku do chwili obecnej - 8 do 10 arkuszy samodzielnego pisma pt.

Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów.

W związku z powyższym pragnę podziękować Panu Profesorowi Tomaszowi Wodzieckiemu, który jako przewodniczący Komitetu Botaniki PAN, w roku 1991 doprowadził do wydzielenia Biuletynu Ogrodów Botanicznych jako odrębnego pisma. Dziękuję również Panu Profesorowi Stefanowi Zajackowskiemu za popieranie tej sprawy, a Panu Doc. dr hab. Jerzemu Puchalskiemu za przejęcie obowiązków redaktora Biuletynu Ogrodów Botanicznych.

f). Opracowanie zbiorowe pt. „Ogrody botaniczne i arboreta w Polsce” wydane w 1987 roku, zostało zainicjowane przez Radę Ogrodów Botanicznych w roku 1978.

g) Walka z zagrożeniami, w poszczególnych ogrodach:

- W Warszawie, protest przeciw projektowi budowy kładki, przecinającej Ogród Botaniczny UW od ul. Agrykola do Łazienek - rok 1975 (28.01.).

- W Krakowie protest wobec projektu budowy operetki na terenie Ogrodu Botanicznego UJ - rok 1975 (23.01.).

- We Wrocławiu protest wobec projektu budowy stacji benzynowej na terenie Ogrodu Botanicznego UW i w sprawie parkingu - rok 1974 (01.04.).

- W Poznaniu protest wobec projektu przecięcia części Ogrodu Botanicznego

UAM trasą szybkiego ruchu E-8 - rok 1972/1973.

- W Łodzi protest wobec projektu budowy magistrali wodociągowej na terenie Ogrodu Botanicznego - rok 1984 (23.10.).

- W Powsinie - protest wobec zagrożenia uszczuplenia terenu przeznaczonego na rozbudowę Ogrodu Botanicznego PAN - rok 1991 (25.04.).

Wszystkie wyżej wymienione interwencje, zakończyły się pomyślnie za wyjątkiem ostatniej.

h) Wystąpiono do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego w sprawie pensum dla pracowników naukowo-dydaktycznych w ogrodach botanicznych.

W odpowiedzi, pismem z dn. 28.12.1985, Ministerstwo uznało, że prowadzenie kolekcji roślinnych w ogrodach botanicznych może mieścić się w ramach pensum.

i) Ujednolicono metody prowadzenia obserwacji fenologicznych i graficznego ich przedstawiania dla ogrodów botanicznych i arboretów - Wiadomości Botaniczne 1984, 28(2):153-158 oraz w Folia Dendrologica Nr 14 w roku 1987.

j) Opracowano metodykę obserwacji uszkodzeń mrozowych (Biuletyn Ogrodów Botanicznych Nr 1 1992).

k) Opracowano metodykę przedstawiania odporności roślin na suszę w naszym klimacie, przy pomocy opracowanej skali. Biuletyn Ogrodów Botanicznych Nr 3 1994.

l) Opracowano metodykę badań nad gatunkami rzadkimi i ginącymi (Łukasiewicz, Mitka, Tumidajewicz)

W roku 1996 zakończyła się działalność Rady, której przewodniczyłem w latach 1973 do 1996.

Także w roku 1996 decyzją Komitetu Botaniki PAN, powołano do życia Komisję Ogrodów Botanicznych przy tym Komitecie, w której skład wchodzi 5 samodzielnych pracowników naukowych, reprezentujących ogrody botaniczne lub specjalistów z nimi związanych. Obecnie są nimi prof. dr hab. Wł. Bugała, prof. dr hab. A. Łukasiewicz, Doc. dr hab. J. Puchalski, prof. dr hab. K. Rostański, prof. dr hab. J. Tumiłowicz. Przewodniczącym

Komisji jest Doc. J. Puchalski. Zadaniem wyżej wymienionej Komisji jest całokształt spraw związanych z programowaniem i oceną działalności naukowej ogrodów botanicznych.

Niezależnie od tego, dalej funkcjonuje Rada Ogrodów Botanicznych, w skład której wchodzi wszyscy kierownicy / dyrektorzy ogrodów botanicznych, pod przewodnictwem również Doc. dr hab. J. Puchalskiego. Jak poprzednio, posiedzenia Rady organizowane są dwukrotnie w ciągu roku - wiosną i jesienią.

- **Jesienne** zjazdy poświęcone aktualnym sprawom ogrodów botanicznych, w których uczestniczą tylko kierownicy / dyrektorzy ogrodów botanicznych lub osoby ich zastępujące.

- **Wiosenne** zjazdy odbywają się corocznie w innych ośrodkach i poświęcone są referatom naukowym oraz zapoznawaniu się z kolekcjami roślinnymi i specyfiką danego ośrodka. Biorą w nich udział wszyscy zainteresowani pracownicy ogrodów. Zjazdy te pełnią m. in. ważną rolę kształceniową, zwłaszcza dla młodej kadry ogrodów botanicznych i cieszą się dużą frekwencją. Uważam, że Rada Ogrodów Botanicznych i ta forma jej działalności jest słuszna i powinna być nadal zachowana.

Ostatnio powołano „Towarzystwo Ogrodów Botanicznych”. Ma ono inne cele i nie powinno dublować działalności Rady Ogrodów Botanicznych.

Pozwoliłem sobie na przedstawienie Państwu, w dużym skrócie, dotychczasowej działalności Rady Ogrodów Botanicznych której przewodniczyłem przez 23 lata.

Składam przy tej okazji wszystkim osobom serdecznie podziękowania za pomoc w działalności Rady, zarówno w czasie obrad jesiennych, jak też podczas konferencji wiosennych w różnych ośrodkach, które przejmowały na siebie trud organizacji zjazdów.

SUMMARY

In this report were presented domains of activities of the Botanical Gardens and Arboreta Board at Botanical Committee of Polish Academy of Sciences:

- 1.scientific problems
- 2.didactic
- 3.botanical gardens management
- 4.by law protection of botanical gardens and arboreta
- 5.perspectives of development of botanical gardens in Poland
- 6.publications concerning botanical gardens and organising matters of them.